

COSUN

MAGAZINE

06
2016

'DAT MOET NIET **VAKER**
VOORKOMEN'

8

INDEX

Van de voorzitter	3
Nieuw UB-reglement.....	4
Suiker in de beeldvorming.....	6
'Dat moet niet vaker voorkomen'	8
Campagne van droog naar nat	10
Groei in afzet en areaal.....	11
IRS-informatie	12
Vraag & Antwoord /Kort Nieuws.....	16

CONTACT

Cosun, redactieadres

Postbus 3411, 4800 MG Breda
076-5303307
secretariaat.rvb@cosun.com
www.cosunleden.nl

Suiker Unie centraal agrarische dienst

Postbus 100, 4750 AC Oud Gastel
0165-525252
agrarischedienst@suikerunie.com
www.cosunleden.nl
Voor adressen agrarische dienst in
de regio zie: www.cosunleden.nl

COLOFON

Cosun Magazine

is een uitgave van Coöperatie
Koninklijke Cosun U.A. voor
leden van Cosun

Fotografie in dit nummer

Royal Cosun, Suiker Unie, IRS,
Twan Wiermans en
www.kenniscentrumsuiker.nl

Foto-omslag

Aart Veder, Nederweert-Eind

Basisontwerp

Koenders Design

Opmaak en druk

SMG-groep, Hasselt

© Coöperatie Koninklijke Cosun U.A., 2016

NIEUWE DG OP BEZOEK

Op 18 november bracht een delegatie van het ministerie van Economische Zaken een werkbezoek aan de suikerfabriek in Dinteloord. De delegatie stond onder aanvoering van Marjolijn Sonnema (midden) de onlangs aangetreden nieuwe directeur-generaal Agri. Behalve Cosun-voorzitter tevens voorzitter van de Brancheorganisatie Akkerbouw Dirk de Lugt, waren bij het gesprek ook aanwezig de voorzitters van LTO Akkerbouw en de NAV.

Het werkbezoek was een initiatief van de BO Akkerbouw. Gesproken is ondermeer over de gevolgen van het gebruiksnormenstelsel (fosfaat, stikstof) voor de bodemvruchtbaarheid, Betacal en het beleid rondom de toelating van gewasbeschermingsmiddelen. Ook het gebruik van neonicotinoïden in de bietenteelt kwam daarbij ter sprake.

DINTELOORD WINT DUURZAAMHEIDSPRIJS

De verdampingstechniek van de fabriek in Dinteloord heeft de eerste Energy Award van het ministerie van Economische Zaken gewonnen. De prijs wordt toegekend aan het meest inspirerende project op het gebied van energiebesparing. Voor de prijs komen alleen projecten in aanmerking die in 2015 en 2016 zijn uitgevoerd en minimaal 3% energiebesparing hebben opgeleverd. De nieuwe verdampingstechnologie realiseert een besparing van ruim 10%. Aan de prijs is een geldbedrag van 25.000 euro verbonden, te besteden aan een nieuwe investering in duurzame energie.

ONDERZOEK, INVESTERING EN VERBETERING

Dirk de Lugt
Voorzitter

Het jaar 2016 loopt op zijn einde. Een enerverend jaar met ups en downs. Extreme weersomstandigheden hebben diepe sporen nagelaten, die later in het seizoen niet meer goed konden worden gemaakt. Dit leidde tot kwaliteitsproblemen, lagere opbrengsten en zelfs verloren oogsten. Het was ook een jaar met totaal niet verwachte ontwikkelingen zoals de Brexit. Voor de Nederlandse landbouwsector is het van belang dat hierdoor geen extra handelsbelemmeringen worden opgeworpen.

Suiker en voeding

Suiker zit in een groot aantal producten met een sterk uiteenlopende samenstelling van koolhydraten, eiwitten, specifieke vetten en vezels. De Gezondheidsraad

geeft aan dat het erg lastig is om de effecten van geraffineerde suiker op de gezondheid van mensen te onderzoeken. Toch moet met name suiker het ontgelden, vooral in de media. Maar er is meer aan de hand.

Als je afgaat op de programma's van politieke partijen voor de Tweede Kamerverkiezingen, zijn ze het erover eens dat een verantwoord voedingspatroon en een gezonde leefstijl gestimuleerd moeten worden. De voedingsmiddelenindustrie werkt al jaren aan producten met minder suiker, vet en zout, en aan kleinere verpakkingen. We weten dat een overmaat aan calorieën, niet alleen die uit suikers, leidt tot overgewicht. Het aandeel suikers in de totale calorieëninname is maar 12%. Een speciale belasting op het ingrediënt suiker is dan ook niet de oplossing voor het probleem van overgewicht. Verderop in dit Cosun Magazine leest u hierover meer.

Bestuurlijk

Het bestuursmodel van Cosun biedt leden maximale invloed en zeggenschap binnen de coöperatie. De afgelopen vijf jaren zijn er veel wisselingen geweest in zowel de ledenraad, de raad van toezicht als de raad van toezicht. Daarom hebben we tijd en aandacht besteed aan ons bestuursmodel zodat het voor iedereen duidelijk is hoe de onderlinge verhoudingen en verantwoordelijkheden liggen, en waar mogelijkheden zijn om het huidige model te optimaliseren.

Het verdienmodel van CSV/COVAS staat onder druk en het wordt steeds moeilijker om toegevoegde waarde te leveren. In 2016 heeft de ledenraad van CSV/COVAS besloten een onderzoek te starten naar het opheffen van hun coöperatie en de

leden direct te laten aansluiten bij Cosun. De resultaten worden deze maand besproken met de leden van CSV/COVAS.

Investeringsplan

De raad van beheer heeft het investeringsplan van Aviko goedgekeurd. De markt van diepgevroren aardappelproducten biedt groeikansen en om die te benutten moet Aviko fors investeren in kwaliteitsverbetering en vooral in meer productiecapaciteit. De geplande investeringen vinden plaats in de bestaande fabrieken en worden gefaseerd uitgevoerd in de komende jaren tot 2020.

Het Masterplan Investeringsplan bij Suiker Unie wordt in 2017 afgerond met het vergroten van de bietenwasinstallatie in beide Nederlandse suikerfabrieken.

Minder suikervoorraad en hogere prijzen

Voor het tweede jaar op rij is er wereldwijd minder suiker geproduceerd. Daardoor worden voorraden aangesproken en dat drijft de suikerprijs op. Tijdens de kringvergaderingen afgelopen februari hebben we een voorzichtige inschatting van de prijsontwikkeling voor 2016 afgegeven, mede met het oog op het wegvalLEN van de Europese marktordening. Als gevolg van de hogere suikerprijzen op de wereldmarkt, lijkt 2016 uiteindelijk toch mee te vallen. De verwachting nu is dat de quotumbietenprijs voor de oogst van 2016 met een vier zal beginnen. Er wordt minder suiker in Europa geïmporteerd en daardoor zal de voorraad verder dalen. Ook voor 2017 zijn we daarom positief. Een mooie afsluiting van dit voorwoord. Rest mij u en de uwen prettige kerstdagen te wensen en alle goeds voor 2017.

NIEUW UB-REGLEMENT

De ledenraad besloot op 3 november het UB-reglement aan te passen. Dit met als doel de schommeling van jaar tot jaar in de hoogte van de uitkering te beperken. Op de agenda stonden verder de Betacal-regeling en Unitip.

De nieuwe financiële directeur Hans Schuil gaf een toelichting op de cijfers tot en met het derde kwartaal. Cosun behaalt dit jaar een lager resultaat dan in 2015. Dit vanwege het lagere resultaat van Suiker Unie als gevolg van de lage suikerprijzen in Europa. Suiker Unie presteert echter beter dan vooraf was ingeschat. Aviko behaalt een beter resultaat dan vorig jaar. Dit ondanks de oplopende aardappelprijzen. Daarmee wordt een deel van de daling bij Suiker Unie opgevangen. Al met al denkt Cosun nog steeds dat de bietenprijs bij gemiddelde kwaliteit “met een 4 begint”.

UB-reglement

In de junivergadering was al gesproken over het UB-reglement. De ledenraad stond achter het voorstel om de referentieperiode voor de bepaling van de hoogte van de UB-uitkering met een overgangsperiode te verlengen van drie naar zeven jaar. De ledenraad was echter kritisch over het voorstel om de raad van beheer de bevoegdheid te geven om in uitzonderlijke situaties geen UB-uitkering te doen. Voor de accountant was de invoering van een dergelijke bevoegdheid voorwaarde om akkoord te kunnen gaan met de verlenging van drie naar zeven jaar. Het fiat van de accountant is belangrijk, omdat Cosun niet wil dat de aanspraken van leden op de UB-regeling als vreemd vermogen in de boeken komen. Dat zou de leencapaciteit van de coöperatie verlagen. Cosun heeft naar aanleiding van de opmerkingen uit de ledenraad van juni opnieuw gesproken met

Directieleden in overleg met leden van de raad van beheer

de accountant. Dit overleg heeft geleid tot enkele aanpassingen in het reglement. De raad van beheer kan pas besluiten om in enig jaar geen UB-bedrag uit te keren na daarover overlegd te hebben met de raad van toezicht en de ledenraad. Ook zijn er enkele extra opties opgenomen in de tekst, bijvoorbeeld de optie om de uitkering enige tijd uit te stellen als dit nodig is vanwege de financiële situatie van de coöperatie. Leden die stoppen met hun bedrijf, komen altijd in aanmerking voor de uitkering. De accountant gaf geen ruimte om de ledenraad verder tegemoet te komen.

De ledenraad stemde uiteindelijk in met de aanpassingen in het UB-reglement. Door de aanpassing zal het goede

jaar 2013 nog een aantal jaren blijven meetellen bij de berekening van de UB-uitkering. Daardoor zal de UB-uitkering de komende jaren hoger uitvallen dan op basis van het huidige reglement het geval zou zijn. De keerzijde is dat slechte jaren ook langer meetellen. Al met al worden de schommelingen in de hoogte van de uitkering wat gedempt.

Wanneer de basis voor de kwaliteitsverrekening in 2017 17% suiker wordt in plaats van 16%, worden ook de UB-tonnen omgerekend naar de nieuwe standaard. Dit gaat niet ten koste van de aanspraken van de leden, omdat ook het resultaat van Cosun tegelijkertijd wordt omgerekend naar het resultaat per ton op basis van 17%.

Uitgebreide discussie over de Cosun-principes

Unitip

Vanaf 2018 wordt deelname aan Unitip voor alle telers verplicht. Om de leden te stimuleren om al eerder met de registratie te beginnen, ontvangt elk deelnemend bedrijf dit en volgend jaar een premie van 250 euro. Daarna gaat de verplichting in. De telers krijgen tot 1 februari de kans om de Unitip-enquête in te vullen. Gebeurt dat niet, dan wordt er geen eindafrekening betaald in april. De leden krijgen vervolgens tot 1 juni de kans om alsnog de gegevens compleet te maken. Gebeurt dat niet, dan vervalt de nabetaaling definitief.

Suiker Unie zal aan derden geen individuele gegevens die via Unitip zijn geregistreerd verstrekken, tenzij de teler daarmee akkoord gaat. De enige uitzondering is, dat Cosun op basis van een wettelijk bevel wordt gedwongen om deze informatie te verstrekken. Ook in dit geval zal dit echter niet gebeuren voordat de teler hierover is geïnformeerd en de kans heeft gehad hierop te reageren.

Betacal

De afgelopen jaren is het gelukt alle geproduceerde Betacal af te zetten. Bij

aanvang van de campagne waren de putten leeg. Vanwege het hogere volume bieten in 2017 en daaraan gekoppeld de hogere productie van Betacal zal ook de hoeveelheid die aan elk bedrijf wordt toegerekend stijgen. De toewijzing stijgt van 6,75% naar 8,5%. De hoeveelheid Betacal die moet worden afgenomen uit de productie van 2017/18, wordt immers berekend op basis van de geleverde hoe-

veelheid bieten in 2016/17.

De voorwaarden om Betacal af te nemen worden gunstiger. Wie kiest voor de goedkoopste optie in de telerregeling (afname van Betacal flow tijdens de campagne) krijgt hem volgend jaar gratis geleverd bij verspreiding van minimaal 10 ton per hectare. Leden die geen Betacal afnemen, betalen daarvoor een bijdrage van € 0,75 per ton bieten.

Cosun-principes

De ledenraad besprak ook de 'Cosun-beginselen', waarin beschreven staat wat voor bedrijf Cosun wil zijn en welk gedrag daarbij hoort. Aan de hand van praktijkvoorbeelden ging de ledenraad hierover in kleine groepen de discussie aan. Uit de discussie bleek dat niet altijd zo simpel is aan te geven wat nog wel en wat niet meer door de beugel kan. Er is altijd een grijs gebied. Bij de afsluiting van de bijeenkomst concludeerde de voorzitter dat het zinnig is om op enkele punten nog een keer terug te komen. Verder kreeg iedereen het advies om in geval van twijfel hierover het gesprek aan te gaan met een collega.

Jan Willem van Roessel

Ledenraadsleden Ger Evenhuis (l) en Koos Dorenbos

SUIKER IN DE BEELDVORMING

Suiker ligt maatschappelijk onder vuur als veroorzaker van overgewicht en ziekte.

Soms worden er in de media verbanden gelegd, die nergens op gebaseerd zijn.

De feiten over suiker op een rij.

Suiker is hot. Over aandacht in de media niets te klagen. De vraag is of we daar blij mee moeten zijn als je de koppen in de krant, de tweets en de blogs leest. Of als er weer een nieuwe food expert met voedingsadviezen de aandacht van de media weet te trekken. Want suiker komt er niet best vanaf. Je wordt er dik en ongezond van, zo is te horen en te lezen en dus: afblijven.

Is het echt zo simpel om overgewicht aan te pakken? Was dat maar waar, verzucht menig diëtist(e). Waarom wijzen dan al die beschuldigende vingers richting suiker? En valt daar wat aan te doen?

Welvaartsprobleem

Wie om zich heen kijkt, kan er moeilijk omheen. De Nederlander wordt steeds langer en vooral dikker. Ook kinderen groeien sneller, vooral in de breedte. En meer mensen krijgen op steeds jongere

leeftijd chronische aandoeningen als diabetes type 2. Dit is een zeer ongewenste ontwikkeling die om ingrijpen vraagt. Dat is gemakkelijk gezegd, maar hoe werkt dat in een samenleving waar de hele dag door gegeten en gedronken kan worden voor heel weinig geld? En waar de auto en scooter de benenwagen hebben vervangen? Dat blijkt zo ingewikkeld dat de verleiding groot is om één zondebok aan te wijzen die moet worden aangepakt om daadkracht te tonen. Suiker is in deze weinig benijdenswaardige positie beland. Wat zijn de verwijten en wat de feiten?

Suikerconsumptie

Vanaf 1987 wordt in kaart gebracht hoe Nederland eet. In dat jaar at elke Nederlander gemiddeld 128 gram suikers per dag. In 2010 was dat licht gedaald naar 122 gram. In dezelfde periode is het overgewicht fors gestegen. In 1981 had een derde van alle Nederlanders overge-

wicht. In 2015 was dat de helft. Wat is de relatie?

Er wordt vaak gesproken over 'sluipsuiker', suiker die je niet ziet in een product. Een aspect dat een rol speelt: suiker zit van nature in fruit, groenten en melk, en in honing.

Op de voedingswaardetabel op het etiket is altijd vermeld hoeveel suikers er in het product zitten. De soorten suiker staan op de ingrediëntenlijst. Dit is wettelijk verplicht. Wie precies wil weten wat hij eet, kan dit dus nagaan op het etiket.

Onderzoek heeft aangetoond....

- **dat de totale inname van suikers in Nederland stabiel is.** Het aantal mensen met overgewicht is in dezelfde periode fors gestegen.
- **dat Nederlanders gemiddeld minder dan 1% van de dagelijkse energie-inname uit 'verborgen suikers' halen.** Dat is ongeveer een klontje suiker per dag.
- **dat ongeveer 12% van de totale energieopname uit 'toegevoegde' suikers komt.**
- **dat het advies van de WHO – om minder dan 10% van de energie-inname uit vrije suikers te halen – gebaseerd is op het voorkomen van tandcariës.** De WHO kwalificeert de bewijslast voor deze richtlijn als 'matig'.
- **dat suiker niet verslavend is.** Dat blijkt uit een rapport van NeuroFAST, een samenwerkingsverband van Europese universiteiten en onderzoeksinstellingen, gefinancierd door de EU.
- **dat suiker geen specifieke risicofactor voor het ontwikkelen van diabetes is.** Het verband tussen de totale inname van suikers en het risico op diabetes type 2 is niet eenduidig. De Gezondheidsraad adviseert om zo min mogelijk suikerhoudende dranken te drinken, omdat een samenhang tussen de inname van suikerhoudende dranken en het ontwikkelen van diabetes type 2 is gevonden.
- **dat suiker evenmin een specifieke risicofactor is voor hart- en vaatziekten.** Ook is er geen effect van suikers op het cholesterolgehalte en de bloeddruk. Overgewicht is een belangrijke risicofactor voor het ontstaan van hart- en vaatziekten en leververvetting.

Meer informatie: www.kenniscentrumsuiker.nl.

Gezondheid

De toename van het aantal mensen met diabetes type 2 wordt vooral toegeschreven aan een leefstijl die met name in rijke landen dominant is. Te veel eten en drinken, te weinig beweging en lichamelijke inspanning leidt tot overgewicht. De combinatie van al deze factoren beïnvloedt processen in het lichaam die kunnen leiden tot welvaartsziekten, waarvan diabetes type 2 een van de meest voorkomende is.

Tussen suikerconsumptie en hart- en vaatziekten en ook diabetes type 2 is geen direct verband te leggen. De Gezondheidsraad adviseert zo min mogelijk suikerhoudende dranken te consumeren om de kans op het ontwikkelen van diabetes zo klein mogelijk te houden. Vaak suiker gebruiken kan leiden tot tandproblemen (gaatjes). Het aantal eet- en drinkmomenten per dag beperken en uiteraard goed poetsen helpt tandcariës te voorkomen.

Feiten en fictie

"Het Kenniscentrum suiker & voeding probeert met publieksinformatie (onder andere korte filmpjes) geïnteresseerde consumenten te informeren en fabel-

tjes over voeding en de rol van suiker te logenstraffen met onderbouwde feiten", benadrukt Dirk de Lugt. "De realiteit is dat, als iemand ervan overtuigd is dat suiker slecht voor je is, het bijzonder lastig is om die persoon van mening te doen veranderen", stelt hij.

"Dan zijn er ook indianenverhalen over de verslavende effecten van suiker ('gevaarlijker dan cocaïne'), over leververvetting (hier is fructose de boosdoener) en over de geheime lobbypraktijken van de suikerindustrie om politici en ambtenaren te beïnvloeden. Tegen zulke complottheorieën valt weinig te doen. Pogingen tot weerlegging worden vaak aangemerkt als bewijs dat er wel degelijk wat aan de hand is: 'Waar rook is, is vuur'. We blijven echter de feiten onder de aandacht brengen. Het Kenniscentrum suiker & voeding richt zich vooral op voedingsprofessionals

zoals artsen en diëtisten. Wij richten ons daarnaast bijvoorbeeld ook op de politiek." Cosun ziet zich gesteld voor een niet geringe opgave.

Willy van Oorschot

Goed om te weten....

- **dat suiker van nature in groente, fruit en honing zit en dat melk van nature melksuiker bevat.** Al deze suikers zijn exact hetzelfde als de toegevoegde suikers, zoals die in koekjes en gebak.
- **dat de totale hoeveelheid suikers in een product altijd op het etiket duidelijk vermeld staat onder 'koolhydraten, waarvan suikers'.** Daarnaast staan de specifieke suikersoorten vermeld op de ingrediëntenlijst. Dit is wettelijk verplicht.
- **dat minder suiker niet altijd minder calorieën betekent.** Suiker is in vaste producten een bulkvormer. Haal je suiker eruit, dan moet er iets anders voor in de plaats komen. Koolhydraten, dus ook suiker, bevatten 4 kcal per gram. Vetten bevatten 9 kcal per gram.

'DAT MOET NIET VAKER VOORKOMEN'

Aart Veder uit Nederweert-Eind was dit jaar snel klaar met bieten leveren: slechts 395 ton van 10 hectare. Het is de magere oogst van wat in april nog hoopvol begon met 24 hectare. Het extreme noodweer van eind juni maakte aan alle illusies een einde.

Het quotum vol leveren zat er dit jaar met geen mogelijkheid in. "Het saldo van de bieten-teelt is dit jaar zwaar negatief. Normaal lever ik 70 ton per hectare, met 17% suiker. Als je zoiets overkomt met een leveringscontract van aardappelen moet je bijkopen", vertelt Aart. "In verband met de dreiging van schimmelziektes hebben we bovendien alles ook nog eens vroeg moeten leveren. We waren een van de eersten. Ik was dan ook heel erg blij met het besluit dat het geen gevolgen heeft voor mijn referentieopbouw en voor de leveringsrechten."

Aart vult aan: "Dat er in het voorjaar zoveel regen in één keer valt, is zeer uitzonderlijk. Meestal als zoiets gebeurt, vindt dat plaats in het najaar. De percelen stonden helemaal blank. Negen hectare bieten was in één keer weg. We hebben er in juli gras gezaaid."

De resterende 15 hectare bieten was volgens Aart "één pudding". "Je kon er met de spuit niet meer overheen." Met de groei van het gewas kwam het ook daar uiteindelijk niet meer goed. "De planten werden geel. Ze wilden niet meer groeien. Alleen op de koppen stond het gewas er nog redelijk bij. De adviseur van CSV COVAS was bang dat er schimmelziektes van zouden komen en adviseerde uit voorzorg een groot deel maar onder te frezen", vertelt hij. Uiteindelijk heeft hij dat op 5 hectare gedaan.

Commanditaire Vennootschap

Aart heeft in Nederweert-Eind een akkerbouwbedrijf van 160 hectare. Het bedrijf is onderdeel van het 300 hectare grote landgoed Het Kruis, dat zijn grootvader van moederszijde in 1917 kocht als belegging en dat nog steeds familiebezit is. Zijn grootvader was telg uit een bekende

Rotterdamse redersfamilie.

Aart (66) bestiert het akkerbouwbedrijf namens de Commanditaire Vennootschap van de familie. Hij is de zogeheten enig beherend vennoot en heeft op het bedrijf de vrije hand. "De andere familieleden bemoeien zich er nauwelijks mee. Die verleiding is trouwens ook niet zo groot, want we hebben tot nog toe alleen maar winst gemaakt", zegt Aart. Aart is door zijn achtergrond tevens degene met het meeste verstand van zaken. Hij heeft de landbouwschool gedaan en in Rotterdam bedrijfseconomie gestudeerd.

Het landgoed bestaat verder vooral uit houtopstand, eertijds deels geplant voor de commerciële houtproductie, voornamelijk populieren en Douglas-sparren.

"Aan hout hou je niet veel over", vertelt Aart. "Door de herplantplicht moet je een groot deel van wat je ermee verdient weer investeren in nieuwe aanplant. De

opbrengst is net voldoende om de kosten van het kappen en aanplanten te dekken." Het wild in de bospercelen veroorzaakt bovendien flinke wildschade op met name de maïs- en aardappelakkers. Vooral de wilde zwijnen zijn een plaag, aldus Aart. "Gelukkig heb ik familieleden die van jagen houden. Die houden de wildstand voor me in toom."

Zelf doen is beter

Aart woont in een vrijstaand woonhuis aan een schilderachtig laantje op het landgoed. Midden in de natuur, met uitzicht op bos en vennen. Zijn machines staan bij de boerderij elders op het landgoed. Totdat Aart ruim dertig jaar geleden de leiding overnam, was de exploitatie van het landgoed ondermeer in handen van de Heidemij (tegenwoordig 'Arcadis'). De voormalige ontginningsmaatschappij experimenteerde er ondermeer met de aanplant van diverse houtsoorten voor de commerciële houtproductie. Het landgoed was destijds nauwelijks winstgevend. Van de oorspronkelijk 400 hectare is in de loop der tijd een deel verkocht. Zelf de leiding over het bedrijf nemen heeft meerdere voordelen, stelt Aart. "Als je alles zelf doet, heb je een aantal kosten niet meer. De betrokkenheid is ook gro-

ter. Omdat het je eigendom is, ga je ook niet snel onverantwoorde risico's nemen. Als je al het werk door een ander laat doen, heb je geen contact met je gewas. De winst die je dat kan opleveren, heb je dan ook niet."

Bouwplan

Het bouwplan van Aart is extensief. De percelen bestaan uit grote, rechthoekige blokken.

Behalve bieten (Isabella KWS), teelt hij dit jaar wintergerst, consumptieaardappelen, peen, bonen en maïs. De maïs (30 hectare) teelt Aart voor zijn burens. Zijn eigen vee heeft hij enkele jaren geleden weggedaan. Het werd hem te bewerkelijk. Het Kruis was in de jaren '60 een van de eerste bedrijven in Nederland die Limousin-vleesvee gingen houden. Op het hoogtepunt liepen er meer dan 250 stuks op het bedrijf. Ze werden onder meer als grazers ingezet in het naburige natuurgebied De Grote Peel.

Een klein deel van het akkerland verhuurt Aart voor de teelt van lelies en ijsbergsla. Aart: "Lelies zijn goed tegen het chitwoodi-aaltje. Ze zijn er ongevoelig voor. Een nadeel van de teelt is dat de oogst zo laat is. Voor de bodemstructuur is dat niet best, maar het gaat maar om een klein stuk. Het grootste probleem hier is

onkruid. Daar stikt het hier van, maar als je op tijd spuit, is dat geen probleem."

Het mooiste

Met investeren in trekkers en machines is Aart terughoudend. Voor machines met de allerlaatste technische hoogstandjes is hij alleen te porren als die tastbaar toegevoegde waarde hebben. Anders zijn het alleen maar extra kosten. "Mijn landbouwspruit is vijf jaar oud. Die doet het nog prima. Een nieuwe spruit met de nieuwste technische snufjes is niet nodig", vindt Aart. "Vorig jaar heb ik een nieuwe ploeg en nieuwe trekker gekocht. Op die ploeg zit geen GPS. Dat vond ik nergens voor nodig", zegt Aart. "Het mooiste van dit vak is het fysieke werk. Dat je de akker bewerkt. Dat je ploegt en zaait en dan uiteindelijk het resultaat daarvan ziet. Je bent met iets concreets bezig in de natuur. Dat is misschien ook wat me met die overstroomde akkers nog het meeste pijn deed. De bieten stonden er fantastisch bij en dat is dan in één klap weg. Dat is misschien bijna net zo erg dan dat het geld kost. Het is nu eens in de dertig jaar dat zo iets gebeurt. Het moet niet vaker voorkomen."

Ton Schönwetter

CAMPAGNE VAN DROOG NAAR NAT

Naar verwachting worden rond 6 januari de laatste bieten verwerkt.

In ca. 110 dagen is dan naar schatting 5,6 mln. ton bieten weggewerkt.

Dit jaar zien we zowel bij het suikergehalte als bij de tarra in de loop van de campagne een stijging. Het suikergehalte steeg van 16,4% half september naar 17,4% half november. Na half november zakte het gehalte weer iets. Het campagnegemiddelde wordt naar verwachting 17,0%.

Investing in fabrieken

Beide fabrieken verwerken de bieten in een hoog tempo: gemiddeld ruim 25.000 ton per dag. Ook dit jaar zijn er weer investeringen gedaan om zowel de capaciteit te verhogen, alsook het energieverbruik verder te verlagen.

Een van de opvallendste investeringen was de bouw van de derde diksaptank in Dinteloord. Sinds een aantal jaren wordt in beide fabrieken tijdens de campagne naast witsuiker ook het halffabricaat diksap geproduceerd en opgeslagen. Het sap wordt in het voorjaar in de zogenaamde diksapcampagne verwerkt tot

witsuiker. Zo wordt efficiënter omgegaan met de beschikbare capaciteit van het kookstation, centrifuges en suikerkoelers en –drogers. Ook is het daardoor niet nodig meer suikersilo's te bouwen, omdat de suikeropslag deels plaatsvindt in de vorm van diksap. Minder opvallend, maar zeer rendabel zijn de investeringen in verdamping. Door gebruik van nieuwe technologie is het energieverbruik nog eens met 10% gedaald.

Unitip

Telers die inmiddels alle bieten hebben geleverd, kunnen de teeltregistratie in Unitip nu compleet maken. Wie hulp nodig heeft met Unitip wordt in het ledenportaal op weg geholpen. Met een korte toelichting en enkele instructiefilmpjes wordt snel duidelijk hoe de registratie volledig kan worden afgewerkt. Als er op een onderdeel geen informatie is ingevoerd, wordt de teler daar bij het registreren op gewezen. Zo wordt meteen duidelijk dat alles volledig is ingevuld.

Attenderingsmail

Telers die alle bieten hebben geleverd, maar de registratie nog niet hebben afgerond, krijgen van Suiker Unie een mailbericht. Dit geldt ook voor telers die wel hebben geregistreerd, maar de registratie nog niet volledig hebben afgerond. De uiterste afrondingsdatum is 1 februari. Alleen bij een volledige registratie komt een teler in aanmerking voor de premie van 250 euro.

Gert Sikken

GOED VERGELIJKINGSMATERIAAL UIT UNITIP

Toon en José Loonen-Maas uit Heide (gemeente Venray) runnen in maatschap een melkveebedrijf met 115 koeien op 56 hectare grond. Ze telen 6,5 hectare suikerbieten. Toon is actief in het bestuur van de LLTB en in de gemeenteraad.

Op 11 april zijn de bieten onder goede omstandigheden gezaaid. Door de vele regen in mei en juni, met hagel op 23 juni, hebben de bieten veel geleden en dus een groeiachterstand opgelopen. In totaal viel

er in deze periode ongeveer 260 mm regen. Met wat extra kunstmest en schoffelen zijn de bieten daarna redelijk hersteld. "Ik verwacht toch nog een opbrengst van 50 ton. De bieten worden, zoals altijd, geleverd in de late levering om maximaal van de laatpremie te profiteren", vertelt Toon.

Leuk extraatje

Toon verwacht dat er uit Unitip goed vergelijkingsmateriaal komt voor wat betreft het saldo en de teeltkosten. Met name wil hij weten hoe hij het doet ten

opzichte van zijn omgeving en het landelijk gemiddelde. De premie van 250 euro is een leuke extra voor het werk dat eraan besteed is, vindt Toon.

GROEI IN AFZET EN AREAAL

Suiker Unie voorziet de komende jaren voor bietsuiker groeiende afzetmogelijkheden. Dat biedt dus ook mogelijkheden voor het bietenareaal. Niet iedere teler heeft echter ruimte om te groeien. De overdracht van LLB's is dan een goede optie.

De toewijzing is ruim 30% hoger dan in 2016. Het areaal kan dus flink toenemen. Volgend jaar vervalt de suikerquotering. Suiker Unie kan en zal dan meer bietsuiker afzetten. De extra ruimte wordt grotendeels verkregen door minder rietsuiker te raffineren en meer suikerbieten te verwerken. Daartoe heeft Suiker Unie de capaciteit van de fabrieken uitgebreid. De laatste grote investering zal afgerond zijn voor campagne 2017. Er is dus ook ruimte om het bietenareaal te laten groeien.

Toewijzing vol leveren

Voor volgend jaar wordt een areaalgroei voorzien van 20%. Tot op dit moment blijkt de stijging lager uit te komen dan de stijging van de toewijzing. Telers zaaien naar verwachting scherper op hun toewijzing, omdat men niet te veel surplusbieten wil leveren. Financieel is het echter wel aantrekkelijk de toewijzing vol te telen. Daarvoor krijgt men immers de quotumbietenprijs met ledentoeslag.

Verkopen

Er zijn ook telers die onvoldoende ruimte

in het bouwplan hebben om hun toewijzing vol te telen. Niet vol leveren kost marge. In dat geval levert het waarschijnlijk meer op de LLB's te verkopen. Er zijn immers voldoende telers die geïnteresseerd zijn in een verdere uitbreiding van de teelt. De agrarische dienst geeft advies bij de handel in LLB's.

De marktprijs is momenteel zo'n 40 euro per LLB. De koop- of verkoopwens kan ook kenbaar gemaakt worden via agrarischedienst@suikerunie.com.

Gert Sikken

'LLB'S DEELS VERKOCHT'

Marco Klaver heeft een akkerbouwbedrijf in Kraggenburg, in de Noordoostpolder. Zijn hoofdtak is de teelt van pootaardappelen.

In augustus overweegt hij de preciezere invulling van zijn bouwplan. Dat bestaat uit 1/3 pootaardappelen, 1/3 tarwe en 1/3 deel met winterwortelen, uien en suikerbieten. Het tarwe- en pootaardappeldeel staat vast.

Concurrerende gewassen

Het areaal dat voor de bieten beschikbaar is, is volgend jaar ongeveer 45 ha. De bieten moeten qua rendement

concurreren met de uien en de wortelen en niet met de tarwe. Die is nodig voor een goede structuur. Uitgangspunt in Marco's berekening is een bietenprijs in de komende jaren van zo'n 40 tot 50 euro per ton. De uitbreiding van 20% extra LLB's is voor Marco wat teveel van het goede. Mede door de aankoop van referentie in het verleden. Daarom heeft hij een deel verkocht.

Weer bijkopen

Marco zaait uit op zo'n 17.500 kg polsuiker en gaat daarom uit van ongeveer 95 LLB's per hectare. De LLB's zijn ver-

kocht via bemiddeling door de agrarische dienst. Mocht er de komende jaren meer ruimte komen in het bouwplan of mochten de opbrengsten nog sterker stijgen, dan koopt Marco mogelijk weer LLB's bij.

Marco Klaver:
"deel van LLB's
verkocht"

RASSENKEUZE 2017

De zaadbestelling begint met het kiezen van de juiste resistentie. In de zaadbrochure bij het bestelformulier staan de rassen gerangschikt in drie resistentie categorieën. Een juiste keuze uit een van deze categorieën is een voorwaarde voor een succesvolle teelt.

Symptomen van rhizomanie in de suikerbieten: links een "blinker", herkenbaar aan licht geel/groen blad en een steile bladstand; rechts een biet met insnoering. Bij doorsnijden van de wortelpunt zijn donker verkleurde vaatbundels te zien.

De drie resistentie categorieën zijn rhizomanie, rhizomanie plus bietencysteaaltjes en rhizomanie plus rhizoctonia. In alle categorieën zijn rassen met aanvullende resistentie tegen rhizomanie beschikbaar. Welke resistentie nodig is kan een teler bepalen op basis van de voorvrucht en eventuele ziektesymptomen die in het verleden zijn waargenomen op het perceel waar de bieten komen. Het is dus heel belangrijk het perceel goed te kennen.

Ken het perceel

Rhizoctoniaresistente rassen beperken de risico's op rotte bieten ten gevolge van de bodemschimmel rhizoctonia. Het advies is om te kiezen voor een dergelijk ras als het eerder op het perceel voorkwam of als de

voorvrucht maïs, gladiolen, lelies of vollegrondsgroenten was en het in de regio voorkomt. Binnen de rhizoctoniacategorie is er verschil in gevoeligheid voor deze bodemschimmel. Dit is op de rassenlijst aangegeven met de ziekte-index: hoe hoger het cijfer, hoe gevoeliger het ras. Verwacht een teler een zware ziektedruk, dan kan hij beter kiezen voor een ras met een lage ziekte-index. Voor percelen waar ook bietencysteaaltjes voorkomen, is er een ras beschikbaar met tevens die resistentie.

Grondmonsters bietencysteaaltjes

Al vanaf de minste aanwezigheid van bietencysteaaltjes (zowel geel als wit) is een

ras met partiële resistentie rendabel. De opbrengst van deze rassen blijft momenteel bij afwezigheid van bietencysteaaltjes weinig achter bij de rassen die deze resistentie niet hebben. Is er een lichte tot zware besmetting, dan zullen resistente rassen daar veel minder onder leiden dan de vatbare rassen. Echter de zaadprijs is wel hoger. Als er absoluut geen bieten-

Rubriek onder
verantwoordelijkheid van:

Postbus 32, 4600 AA Bergen op Zoom

Tel.: +31 (0) 164 274 400
Fax.: +31 (0) 164 250 962

irs@irs.nl
www.irs.nl

Eindredactie: Jurgen Maassen

aaltjes op het perceel aanwezig zijn, kan een teler zich de hogere zaadprijs besparen. Hij dient er echter wel zeker van te zijn. Zijn er in het verleden bietencyste-aaltjes waargenomen op het perceel, kies dan sowieso voor een resistent ras. Neem anders een grondmonster. Overigens vermeerderen de resistente rassen de bestaande populatie bietencyste-aaltjes nog wel, maar minder sterk dan vatbare rassen. Daarom is het goed om bij een besmetting ook andere maatregelen te nemen in bouwplanverband, zoals de zaai van een resistente groenbemester.

Veel blinkers

Steeds vaker worden telers verrast door lage suikergehaltes in de bieten. Als dat samengaat met het pleksgewijs of in stroken optreden van veel (meer dan 2-5%) blinkers (zie foto), dan duidt dat op een doorbraak van de rhizomanieresistentie die standaard in alle rassen aanwezig is. Het advies is om op dergelijke percelen over te stappen naar een ras met aanvullende rhizomanieresistentie. Voor alle resistentiecategorieën zijn dergelijke rassen beschikbaar.

Door aphanomyces aangetaste bieten kwamen afgelopen jaar veel voor. Sommige rassen bleken daar gevoeliger voor.

Schietergevoeligheid

Alle rassen kunnen onder ongunstige omstandigheden (zoals in 2015) gaan schieten. Bepalend hiervoor is vooral het aantal uren tussen de 3 en 12°C in de periode van zaaien tot aan de langste dag. Ook zijn er verschillen tussen rassen in schietergevoeligheid. Vooral het drievoudig resistente ras Hendrika KWS, een aantal rhizoctoniaresistente rassen en een enkel bietencyste-aaltjesresistent ras kunnen onder ongunstige omstandigheden meer schieters geven. Daarom is het advies dit soort rassen niet te vroeg te zaaien, om de kans op teveel uren met lage temperatuur te verkleinen.

Aphanomyces

Dit jaar zijn veel telers overvallen door het optreden van aphanomyces in de bieten.

Aantasting kwam vooral voor op de lichte grond met een pH lager dan 6 en hangt samen met de extreme hoeveelheid neerslag in juni. In sommige rassen was deze sterker dan in andere. Dit komt ook uit de beoordeling van bieten van enkele rassenproeven in Noord-Oost en Zuid-Oost Nederland. Of er in de komende jaren nog vaker zo'n ernstige aantasting door aphanomyces zal voorkomen is moeilijk te voorspellen. Om het risico te beperken is het advies om de rassen BTS 110, Bosch en Vulcania KWS niet te gebruiken op zand- en dalgrond. Welke van de bca- en rhizoctoniaresistente rassen het meest gevoelig zijn is op basis van 2016 niet met zekerheid te zeggen.

Keuzehulp voor het juiste ras

Naast de juiste resistentie kan een teler nog kiezen uit een aantal kenmerken die in de rassenlijst staan vermeld. De belangrijkste is financiële opbrengst, immers daar zitten alle kenmerken in verwerkt. Voor hun eigen specifieke perceel kan hij doorrekenen welke rassen het meest rendabel zijn met de applicatie "rassenkeuze en optimaal areaal" op www.irs.nl. Het Rassenbulletin op de IRS-site vermeld aanvullende informatie, onder andere over de resultaten van de tweedejaars rassen, waarvan beperkte hoeveelheden beschikbaar zijn.

Noud van Swaaij

GOEDE VOORBEREIDING VAN BIETENTEELT IS HET HALVE WERK

Het spreekwoord 'Een goed begin is het halve werk' geldt ook zeker voor de bietenteelt. Het is belangrijk dat u als teler op dit moment al volop bezig bent met de voorbereiding voor 2017. Daarmee kunnen veel problemen voor de teelt van bieten in 2017 worden voorkomen.

Het klaarleggen van een zaaibed over de vorst zorgt voor minder insporing in het voorjaar (foto: Suiker Unie).

De goede voorbereiding begint met het kennen van het perceel. Zeker als een teler een perceel huurt, zijn niet altijd de voorvruchten of bemestingstoestand bekend. Ook is het belangrijk om kennis te hebben over de aanwezigheid van ziekten en plagen. Veel problemen kunnen namelijk alleen worden aangepakt door vooraf maatregelen te nemen.

Bemestingstoestand

Zo geeft een algemeen monster voor de bemesting inzicht in de hoeveelheid voedingsstoffen die uw perceel bevat en de hoogte van de adviesgiften. Maar minstens zo belangrijk: kennis over de pH. Met name op zandgronden, maar soms ook op oude zeeklei kan de pH (veel) te laag zijn. Dit betekent lager dan

5,2 op zandgronden of lager dan 6,5 op kleigronden. Nu kunt u nog maatregelen nemen door te bekalken.

Structuur

De structuur speelt een belangrijke rol. Oogstwerkzaamheden kunnen bodemverdichting veroorzaken, die men op kan heffen door een voldoende diepe bewerking met bijvoorbeeld een woelpoot of cultivator. Soms is het nodig om de insporing in een aparte werkgang aan te pakken voordat de hoofdgrondbewerking wordt uitgevoerd. Op gronden waar de hoofdgrondbewerking in het najaar plaatsvindt kan er wanneer het voldoende vriest over de vorst een egalisatiebewerking worden uitgevoerd. In veel gevallen zal dit dan ook gelijk de zaaibedbereiding kunnen zijn (foto linksboven).

Afwatering

De zomer was dit jaar uitermate geschikt om percelen te egaliseren en opnieuw te draineren. In het najaar en de winter kunt u in een periode met voldoende neerslag de afwatering van het perceel bevorderen door de eindbuizen van de drainage vrij te maken en eventueel drainagebuizen door te spuiten. Een goede afwatering zorgt ervoor dat uw perceel eerder is opgedroogd in het voorjaar en u dus eerder uw bieten kunt zaaien.

Een goede afwatering wordt bevorderd door goed werkende drainagebuizen. Zorg dus dat de eindbuis open is. Spuit eventueel de drainagebuizen tijdig door.

Meer informatie

Een goede voorbereiding houdt meer in dan de bemestingstoestand, de structuur en de afwatering. Op www.irs.nl zijn de afgelopen maanden meerdere nieuwsberichten geplaatst over de perceelskeuze voor 2017. Hierin vindt u meer informatie.

Elma Raaijmakers, Peter Wiltling en Bram Hanse

BIODIVERSITEIT EN AKKERLEVEN: DE GEVOLGEN VOOR DE BIETENTEELT

Het plaatsen van nestkasten voor torenvalken en uilen stimuleert de aanwezigheid van deze vogels. Dit leidt tot een lagere muizenpopulatie en uiteindelijk dus tot minder muizenvraat aan het bietenzaad. Dit is slechts één positief voorbeeld van het verhogen van de biodiversiteit (akkerleven). Maar er zijn nog tal van andere voorbeelden te noemen.

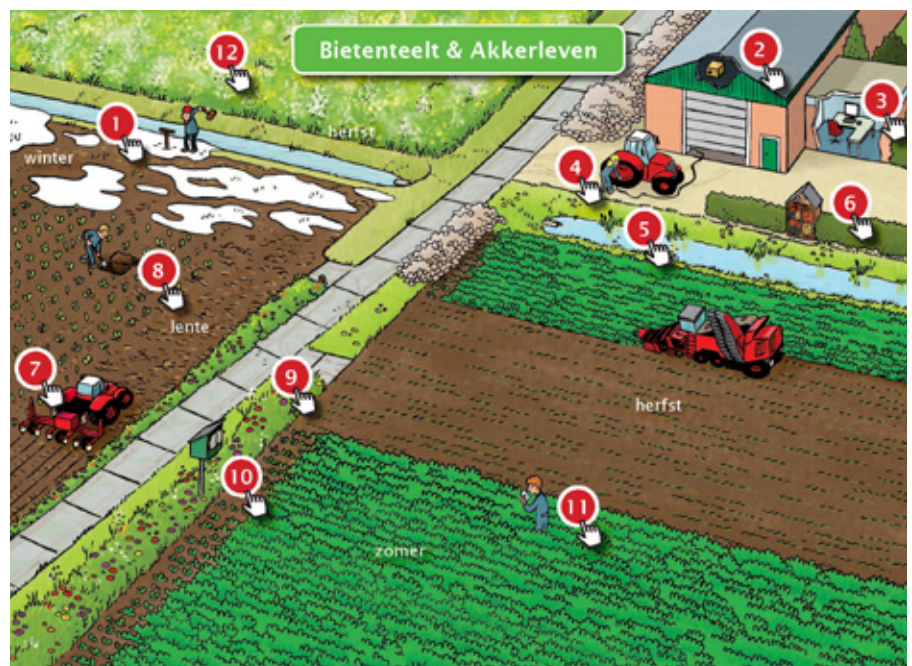
Het project 'Biodiversiteit en Bietenteelt', dat een samenwerking is tussen Suiker Unie, IRS, Delphy en CLM, geeft een aantal handvatten die kunnen bijdragen aan een geïntegreerde gewasbescherming. Op de website van Suiker Unie is een interactieve kaart te vinden over de invloed van het akkerleven op de suikerbietenteelt (<http://cosunleden.nl/unitip/akkerleven>).

Positieve gevolgen

Zo kunt u bijvoorbeeld structuurschade voorkomen door gebruik te maken van banden met lage druk en zo mogelijk bovenover te ploegen. Op percelen met structuurschade is minder bodemleven aanwezig en zijn er vaker problemen met bodemschimmels, zoals rhizoctonia of violetwortelrot. Door een profielkuil te graven krijgt u meer informatie over eventuele storende lagen en het bodemleven.

Een groenbemester verhoogt de biodiversiteit en kies de juiste groenbemester om daarmee ziekten en plagen in de bietenteelt te voorkomen en/of te beperken.

Op de website van Suiker Unie, onder het kopje Unitip – Akkerleven, is een interactieve kaart te vinden, die handvatten geeft bij het vergroten van de biodiversiteit op uw bedrijf en daarmee schade door ziekten en plagen helpt te beheersen.

Het plaatsen van insectenhôtels of het aanleggen van meerjarige kruidenranden kan leiden tot minder insecticidegebruik, doordat natuurlijke vijanden worden gestimuleerd van bijvoorbeeld bietenvlieggen of bladluizen. Maar ook vroegtijdig waarnemen van ziekten en plagen kan het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen verminderen.

Denk na over de gevolgen

Het is altijd belangrijk om stil te staan bij de maatregelen die u neemt. Zo kan het minder vaak maaien van slootkanten of de aanleg van meerjarige kruidenranden ook leiden tot grotere problemen met

slakken. Het zaaien van groenbemesters helpt de biodiversiteit te verhogen, maar daarbij is het van belang dat u weet welke ziekten en plagen op uw perceel voorkomen en de keuze van de groenbemester daarop afstemt. Een verkeerde keuze kan ook leiden tot vermeerdering van bepaalde ziekten en plagen.

Meer informatie

Kijk in de teelthandleiding (hoofdstuk 5.2 'Duurzame gewasbescherming') op www.irs.nl voor meer informatie of op de website van Suiker Unie bij Unitip.

Elma Raaijmakers en Jurgen Maassen

VRAAG EN ANTWOORD

WAAROM ZIJN ER GEEN RASSENCIJFERS VOOR MIJN EIGEN REGIO?

De cijfers op de rassenlijst geven een gemiddeld resultaat van alle rassenproeven in Nederland. Dit geeft de meest betrouwbare opbrengstvoorspelling die een teler kan behalen. Dat wordt bevestigd door de leveringen bij Suiker Unie. De topassen van de Aanbevelende rassenlijst scoren gemiddeld goed in alle gebieden.

De verschillen tussen regio's zijn elk jaar anders. Een advies op basis van alleen regionale proeven zou daarom een foutieve voorspelling kunnen geven. Bovendien zouden voor een regionaal advies veel meer proeven nodig zijn, wat aanzienlijke extra kosten met zich mee brengt. De landelijke aanpak van het rassonderzoek heeft zich over de jaren bewezen, wat te zien is in de gerealiseerde opbrengststijging in alle teeltgebieden.

Bladschimmelgevoeligheid

Rassen krijgen in de rassenlijst nog geen cijfer voor bladschimmelgevoeligheid. In de rassenproeven blijkt dat de rasgevoe-

ligheid voor een aantasting per jaar of zelfs per locatie kan verschillen. Bovendien verschilt de gevoeligheid per schimmel (stemphylium, cercospora, roest, ramularia of meeldauw). Geen enkel ras is geheel ongevoelig voor bladschimmels. Daarom: Goed waarnemen in het gewas en een tijdige bespuiting bij de eerste vlekjes is nodig voor het hoogste rendement.

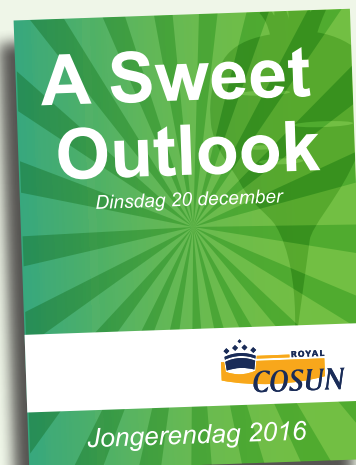

KORT NIEUWS

BIETENZAAD BESTELLEN

Wacht niet te lang met het bestellen van bietenzaad. Van meerdere rassen is de beschikbaarheid beperkt, soms zelfs zeer beperkt. Desgewenst zijn er ook enkele kandidaat-rassen beschikbaar die enkele jaren zijn onderzocht, maar nog niet op de rassenlijst staan. De bestellingen worden afgewerkt op volgorde van binnenkomst. Bestellen kan het snelst en gemakkelijkst via het ledenportaal.

Let op. Sommige rassen zijn extra gevoelig voor aphanomyces op lichte grond. In de zaadbrochure staat om welke rassen het gaat. De bestellingen moeten uiterlijk 4 januari binnen zijn.

JONGERENDAG

Op 20 december organiseert de Jongerenraad van Cosun een Jongerendag met als thema 'A sweet outlook'. Sprekers van ondermeer Coca-Cola en Ahold geven dan hun visie op de toekomst. Alle leden jonger dan 35 jaar en bedrijfsopvolgers zijn van harte uitgenodigd. Kijk voor het volledige programma op www.cosunleden.nl en meld je aan. Dit kan tot uiterlijk 15 december.